

95 VUOTTA RAJASEUTUTYÖTÄ

Rajaseututyön lähtökohdat ajoittuvat itsenäisyyden alkuun, jolloin sosiaaliset ja taloudelliset olosuhteet itäisillä raja-alueilla olivat muuhun Suomeen nähden kehittymättömämmät. Eräänä huomattavana syynä tähän olivat heikot tieyhteydet. Monista itäisistä kunnista, mutta erityisesti Karjalan kannakselta olivat kulkuyhteydet Venäjälle paremmat kuin länteen.

Niinpä kauppayhteydet Venäjälle olivat vilkkaat, erityisesti Pietarin talousalueelle. Kun Venäjältä sai maataloustuotteita edullisesti, oli oman maatalouden harjoittaminen jäänyt toisarvoiseen asemaan. Rajan sulkeutuminen merkitsi mullistusta koko itärajalla. Lisäksi maanomistussuhteet olivat sekavat. Kaiken kaikkiaan venäläinen vaikutus rajaseuduilla oli huomattava.

Rajaseututyön aatteeseen yhdistyikin rajaseutujen väestön sekä taloudellisen että henkisen elämän kohottaminen ja rajaseutujen lähentäminen muuhun Suomeen. Varsinkin rajaseututyön alkuaikoina sillä oli myös maanpuolustuksellinen ulottuvuus ja venäläisen vaikutuksen vähentämispyrkimys.

Rajaseututyön alku ajoittuu vuoteen **1923**, jolloin Valtioneuvosto myönsi maataloushallituksen ylijohtajan **Uuno Branderin** aloitteesta 100 000 markan määrärahan kaakkoisten raja-alueiden maatalouden kehittämiseen sekä määräsi samalla Branderin johtamaan näitä toimenpiteitä. Koska rajaseudun ongelmat olivat suurimmat maatalousväestön piirissä, keskittyi työ etupäässä maatalouden neuvontaan, jota osoittaa sen virallinen nimikin: "**Maataloudellinen rajaseututoiminta**". Toiminta alkoi kaakkoiselta rajaseudulta, mutta ulotettiin presidentti K.J. Ståhlbergin kehotuksesta valtakunnan kaikille maaraja-alueille.

Kiteeltä kotoisin oleva Brander oli nuoresta alkaen perehtynyt kansan elämään ja elinoloihin itäisessä Suomessa. Jo ylioppilaana hän oli perustamassa **nuorisoseuraa** Kiteelle v. 1891 ja agronomiksi valmistuttuaan toimi monissa eri tehtävissä **syrjäseutujen elinkeinojen kehittämiseksi**, mikä muotoutui hänelle elämäntehtäväksi. Niinpä Uuno Brander koki em. nimityksensä rajaseututyön johtoon niin vaativana ja velvoittavana, että **luopui asemastaan maataloushallituksen ylijohtajana ja omistautui kokonaan rajaseututyölle** siitä huolimatta, että valtion määrärahan jatkuvuudesta ei ollut takeita.

Maataloudellista rajaseutuneuvontaa harjoitettiin **valtion myöntämien määrärahojen** turvin aina vuoteen **1967** saakka. Rajaseutuvaroilla palkattiin neuvoja, joiden avulla neuvontatyö pyrittiin ulottamaan syrjäisimmillekin seuduille. Uuno Branderin kehittämään toimintaidean mukaan ei muodostettu mitään uutta neuvontajärjestöä, vaan **toiminta tapahtui jo olemassa olevien järjestöjen, maanviljelysseurojen, marthajärjestön** ym. kautta, jolloin paikallinen asiantuntemus voitiin hyödyntää. Palkatut rajaseutuneuvojat olivat siis näiden järjestöjen palveluksessa. Parhaimmillaan (v. 1939) rajaseuduilla toimi **130** neuvojaa. Näistä yli 50 oli maatalousneuvoja, yli 50 kotitalousneuvoja ja loput erikoisneuvoja, kuten esim. karjatalousneuvoja.

Samaan aikaan lähti rajaseutuasia liikkeelle myös **vapaan kansalaistyön** muodossa. Tammikuun 2. päivänä v. 1923 perustettiin **Suomalaisuuden Liittoon rajaseutuosasto**, jonka puheenjohtajaksi **Uuno Brander** myös valittiin. Osaston ohjesäännön mukaan sen tehtävänä oli "*työskennellä maamme rajaseutujen taloudellisen ja henkisen tilan kohottamiseksi toimien samalla siihen suuntaan, että rajaseutukysymysten harrastusta saataisiin kansalaisissa heräämään*".

Rajaseutuosasto ryhtyi myös julkaisemaan omaa lehteään "**Rajaseutu**", joka toimi rajaseutuasioiden tiedotuslehtenä.

Varsin pian kävi ilmi, että rajaseutuosasto oli varsin löyhästi kiinni Suomalaisuuden Liitossa ja niinpä **1927 tammikuun alussa osasto itsenäistyi Suomen Rajaseutuyhdistykseksi.**

Yhdistyksen puheenjohtajaksi valittiin Uno Brander. Johtokunnan muina jäseninä olivat kouluneuvos A J Tarjanne, rouva Tilma Hainari, professori I A Hallakorpi, jääkärimajuri Eero Heickell, tohtori Kaarlo Hänninen, tohtori Mauno J Kotilainen, agronomi Juhani Kurikka ja maisteri Yrjö Vuorentaus. Sihteeriksi kutsuttiin jo Rajaseutuosastossa sihteerinä toiminut opettaja Pekka Puhakka, joka tuli olleeksi 25 vuotta yhdistyksen sihteerinä.

Uudelle yhdistykselle **ostettiin toimistohuoneisto Tunturikatu 6:sta. Tänne muutti** valtion tukema **maataloudellinen rajaseututoimintakin.** Vaikka Rajaseutuyhdistys ja valtion rajaseututoiminta toimivat virallisesti erillään, muodostui läheisestä yhteistyöstä kokonaisuus, joka täydensi toistaan. Rajaseutuyhdistys sai perustamisestaan alkaen aina vuoteen 1953 vuosittain avustuksen valtion myöntämistä maataloudellisen rajaseututoiminnan varoista.

Toimistosta muodostui rajaseututyön keskus. Toimistoon tuli **lähes kaikki rajaseudulla ilmestyvät lehdet, mikä helpotti rajaseutujen asioiden seuraamista.** Toimistoon perustettiin myös rajaseutua käsittelevä **käsikirjasto**, johon saatiin lahjoituksia kustannusyhtiöiltä. Mm. kansanedustajat saivat tarvitsemaansa tietoa rajaseututoimistosta.

Myös tavallisia rajaseudun asukkaita autettiin heidän viranomaisille lähettämässään asioissa. Yhdistyksen sihteeri **Pekka Puhakka** kiersi maata pitämällä esitelmiä rajaseutujen oloista. Rajaseutuyhdistys kiinnitti valtiovallan huomiota mm. **huonoihin tieoloihin** rajaseudulla.

Rajaseutu-lehti siirtyi Suomen Rajaseutuyhdistyksen toimitettavaksi osaston itsenäistymisen yhteydessä.

Alkuaikoina yhdistys julkaisi myös erilaisia **painotuotteita** saadakseen rajaseutuasiaa esille tavallisille kansalaisille. Yhdistyksen perustamisasiakirjassa mainittiin tärkeänä valistaa rintamaiden asukkaita rajaseutujen ongelmista ja lähentää näin Suomen kansalaisia toisiinsa.

Matkailu

Jälkeenpäin hämmästyttää todeta, kuinka monipuolisesti Maataloudellisen rajaseututyön ja Suomen Rajaseutuyhdistyksen ensimmäinen puheenjohtaja Uno Brander oli perehtynyt rajaseutujen kysymyksiin. Jo 1923 hän esitti ajatuksen, joka oli kirjattu näin: ”*Olisi ryhdyttävä sen suuntaisiin toimenpiteisiin, että uusia matkailureittejä Pohjois-Suomen tunturiseuduille saataisiin muodostumaan ja että valistuneita huomioiden tekijöitä tällä tavoin johdettaisiin tutustumaan näihin seutuihin*”

Varsinaisesti matkailutoiminta tuli mukaan rajaseutuohjelmaan 1920-luvun puolivälissä.

Tässä tarkoituksessa Rajaseutuyhdistys suunnitteli 1920- ja -30-luvuilla rajaseuduille suuntautuvia **retkeilyreittejä** ja järjesti niiden varrelle **majoitusta.** Majoitus oli alkuaikoina huone rajaseudun asukkaan kodissa, jossa saattoi viettää yönsä ja saada jotain syötävääkin. Rajaseutuyhdistys julkaisi v. 1927 "**Rajaseutujen matkailuoppaan**" lisätäkseen kiinnostusta rajaseutumatkailuun. Rajaseutu-lehden erikoispainoksena (1930) ilmestyi ”Rajaseudun matkailunumero” ja v. 1934 kuvitettu ”Rajaseutumatkailu”-kirjanen.

Valtakunnan varsinaisten matkailujärjestöjen toimet eivät ulottuneet rajaseuduille, joten tämä matkailutoiminta erityisesti Lappiin, Koillismaalle, Kainuuseen ja Karjalaan oli merkittävä lisä. Erityisiä **majoja** oli mm. Tolvajärvellä Raja-Karjalassa. Majojen vieraskirjojen vierailumerkinnät osoittavat majojen suosion retkeilijöiden keskuudessa.

Sallan ollessa Vuoden Rajakunta vuonna 2004 lahjoitettiin kunnalle Sallan matkailumajan vieraskirja 1930-luvulta. Muut vieraskirjat ovat tallessa Tunturikadulla.

Kun matkailujärjestöt laajensivat toimintaansa myös rajaseuduille, Rajaseutuyhdistys luopui tästä toimintamuodosta.

Kouluolot

Rajaseutuyhdistys harjoitti monipuolista neuvontatyötä ja varsinkin yhteistoimintaa **oppilaitoksiin**. Yhdistyksen aloitteesta saatiin rajaseuduille **oppilasasuntoja**, jotka mahdollistivat koulusivistyksen saannin pitkistä koulumatkasta huolimatta. Kun vielä sodan jälkeen osa rajaseutujen lapsista jäi koulutuksen ulkopuolelle, Rajaseutuyhdistys tarttui asiaan. Oppivelvollisuuslaki korjattiin tältä osin aukottomaksi. Koska rajaseutujen opettajina ymmärrettävästi oli muodollisesti epäpäteviä opettajia enemmän kuin rintamailla, saatiin parannusta aikaan maksamalla opettajille **rajaseutulisiä**.

Syrjäseutujen kirjastotoimintaa pyrittiin parantamaan varsinkin Lapin suunnalla hankalien matkojen helpottamiseksi. Kirjastoja toimitettiin kouluille, sairausmajoille ja rajavartiostojen käyttöön.

1940-luvun lopulla rajaseututyön uudeksi toimintamuodoksi vakiintui **opintoapurahojen välittäminen** rajaseudun lahjakkaille, vähävaraisille nuorille. Aluksi apurahoja myönnettiin kansanopistoissa ja ammattikouluissa suoritettavia opintoja varten, mutta vähitellen yhdistys pyrki lisäämään opintoapurahojen jakamista myös oppikouluissa, seminaareissa ja muissa eri alojen virkoihin ja toimiin valmistavissa oppilaitoksissa opiskeleville nuorille. Tähän toimintaan liittyi toive, että rajaseuduille saataisiin myös johtaville paikoille henkilöitä, jotka rajaseudulla kasvaneena ja sen olot ja ajatustavat perinpohjaisesti tuntevana toimisivat kotipaikkakuntansa hyväksi myös opintojensa päätyttyä.

Varsinaista sysäystä rajaseudun nuorten opintojen tukemisessa opintorahojen muodossa merkitsi vuosi **1953**, jolloin sanomalehti **Uusi Suomi** ensimmäisen kerran lahjoitti yhdistyksen jaettavaksi järjestämiensä **ylioppilastyttökilpailujen** tuoton. Tämä yhteistyö jatkui vuoteen **1982**.

Pelkästään ylioppilastyttökilpailun yhteenlaskettu tuotto noina kolmenakymmenenä vuonna oli runsaat 1,3 miljoonaa markkaa eli yli 500.000 euroa.

Alkuvuosina opintoapurahat suunnattiin suoraan oppilaitoksille, joissa opetushenkilökunta valitsi tuen tarvitsijat. Myöhemmin ja vielä **nykyisinkin** opiskelijat lähettävät hakemuksensa rajaseutu-toimistoon, jossa valintaraati suorittaa hakemusten käsittelyn.

Rajaseudun Ystävät

Vapaa kansalaistyö rajaseutujen hyväksi laajeni 1930-luvulla **tamperelaisen rouva Vivi Liuksialan** alulle panemana. Pudasjärvellä syntynyt ja siellä lapsuutensa viettänyt aluemetsänhoitajan tytär oli syksyllä 1933 sattunut Rovaniemellä perhejuhlaan, jossa oli mukana myös Lapin Rajavartioston komentaja. Tämä huomasi rouva Liuksialan kiinnostuksen rajaseutuun ja tarjosi kahdelle muullekin läsnä olleelle rouvalle retken Paanajärvelle. Koillinen rajaseutu lumosi matkalaiset, jotka samalla kokivat rajan kansan köyhyyden.

Palattuaan kotiinsa rouva Liuksiala herätti tuttavapiirissään ajatuksen **joulupakettien lähettämisestä** Kuusamoon ja Sallaan rajamiesten toimitettavaksi koteihin. Paketteja kertyi autokuormallinen. Seuraavaksi jouluksi paketteja kertyi 1400 kg. Näin sai v. 1933 alkunsa **Lapin Rajaseutuystävät**, myöhemmin **Rajaseudun Ystävät Tampere ry**.

Monipuolista toimintaa

Avustustoiminta laajeni nopeasti. Varoja saatiin jäsenmaksuina ja lahjoituksina, myyjäisin ja rajaseutujuhlin. Mutta samalla katsottiin, että suora avustaminen ei ole paras työmuoto; lähdettiin kannustamaan yritteliäisyyttä ja omatoimisuutta, luomaan kiinteää yhteyttä muuhun Suomeen, tunnetta, että ollaan saman Suomen kansalaisia.

Jo alkuvaiheessa kustannettiin koulujen jatko-opetuksen yhteyteen **erilaisia kurseja**, myös **koulukeittoloita** tuettiin rahavaroin.

Kursseja pitämään saatiin marttoja, lisäksi eri alojen konsulentteja ja ammattimiehiä palkattiin. Työhön sisältyi kotitalouden neuvontaa, lasten- ja puutarhanhoitoineen. Pahimmassa puutteessa eläville hankittiin lemmiä, sairaita kustannettiin hoitoon. Käsitöitä varten Tampereen yhdistys lahjoitti perheille höyläpenkkejä, rukkeja ja kangaspuita.

Rajaseudun Ystävien Liitto

Kun Rajaseudun Ystävät –yhdistyksiä oli perustettu eri puolille Suomea, rajakunnat jaettiin ”vastuualueiksi” (1937) eri yhdistyksille. Vuonna 1938 yhdistyksiä oli 14 ja ne päättivät perustaa liiton ”Rajaseudun Ystävien Liitto”. Kotipaikaksi tuli Tampere ja käytännön työtä johti erittäin aktiivinen Rajaseudun Ystävät Tampere. Yhdistyksiä oli talvisotaan mennessä 20 ja jäseniä 3 000.

Kaikenlaisia lahjoituksia kertyi: vaatetavaraa, kangasta satoja metrejä, tuhansia pareja uusia jalkineita, Outokummulta 600 kiloa kuparia Sallan vuorikylän kirkonkelloa varten.

Tampereen yhdistys jatkoi jo aiemmin aloitettua uudistalojen rakentamista Sallaan ja toimitti rajakyläin mm. vuohia. Helsingin yhdistys palkkasi vastuualueelleen sairaanhoitajattaren ja pystytti vastaanottoaseman. Sodan uhkan käytyä ilmeiseksi kehitettiin lotta- ja suojeluskunta-toimintaa.

Talvisodassa monet työn tulokset jäivät rajan taakse. Koska valtaosa ystävistä aktiiviväestönä oli ase- tai muussa palveluksessa, oli toiminta rahallista avustamista, tosin sitäkin merkityksellisempää. Talvisodan jälkeen jatkui suora avustaminen. Raha-apua jaettiin runsaasti, samoin vaatteita, jalkineita, vuodevaatteita, työvälineitä, rakennustarvikkeita, astioita, karjaa ja elintarvikkeita.

Liitto sai syksyllä 1940 kuusi ruotsalaista lahjataloa lastenkodeiksi. Ne pystytettiin eri puolille Kuhmoa. Valtiolta saatiin avustusvaroja.

Ulkomaisen avun toimikunnalta saaduista varoista pystytettiin kolme asuinparakkia Suomussalmelle, viisi Kuhmoon ja kaksi Iiomantsiin. Varoja saatiin neuvolan perustamiseen Käylään ja pappilan rakentamiseen Oulankaan. Metsähallitus antoi rakennushankkeisiin puutavaraa.

Iiomantsin Korentovaaraan ja Pielisjärven Hattuvaaraan pystytettiin terveystalo ja terveys-sisaren asunto, Kuusamoon perustettiin 1940 kaksi silmäklinikkaa, joissa autettiin trakoomapotilaita.

Itäkarjala

Jatkosodan alettua työ laajeni käsittämään myös Itä-Karjalan, jossa tehtävää oli paljon. Toiminnan luonteen mukaisesti kaikki apua tarvitsevat olivat samassa asemassa taustaan katsomatta. Itä-Karjalan näkyvimmit hankkeet olivat **Riipuskalan lastenkoti Aunuksessa** ja **Hiilisuon Isäntä- ja Emäntäkoulu Petroskoin** lähellä. Myös kaksi mallitaloa rakennettiin.

Lappi

Sotien jälkeen ajankohtaisinta oli auttaa Lapin jälleenrakentamista sekä hankkia lappilaisille vaateapua. Muuten palattiin koetuille linjoille. Rajaseudun Ystävien Liitto teki yhteistyötä myös Maataloudelliseen rajaseututoiminnan kanssa, joka laati yhdistyksen ns. **huoltotoimintaan** liittyen huollettaville perheille suunnitelman tilanhoidosta. Asiaan liittyen julkaistiin kirjanen ”**Miten rajaseudun asukkaat voivat parantaa taloudellista asemaansa**”. Hävitetyn Lapin asunto-olot olivat aluksi kurjat, joten jo voitettu **tuberkuloosi** uhkasi jälleen. Mm. sitä vastaan ryhdyttiin puuhaamaan **Rovaniemelle Lapin Lastenlinnaa**. Tämän toiminnan tukemiseksi saatiin taiteilija **Lennart Segerstrålelta** lahjoituksena kaikkien rajaseututyössä mukana olleiden tuntema maalaus siivilleen nousevasta joutsenesta.

Toinen suuri hanke liittyi ns. Lapinkolmioon **Tervolan Varejoelle** sijoittuneeseen petsamolaisyhteisöön. Jäämeren rannalta kalastuksesta korven raivaajiksi sijoitettu siirtoväki tarvitsi **terveystalon**.

Rakennushanketta tuettiin runsain varoin. Varejoelle puuhattiin kirkkoakin, mutta tilanne muuttui niin, että lopulta sen asemesta palkattiin Kainuuseen **settlementtipappi**. Uusia toimia olivat **opintoapurahojen** jakaminen ja **kesäsiirtoloiden järjestäminen**. Käsityökurssseja järjestettiin edelleen.

Sitä mukaan kuin olot paranivat, toiminta väheni ja osa Rajaseudun Ystävien Liiton yhdistyksistä lakkasi, mikä oli ymmärrettävää, olihan pahimman yli jo päästy.

Rajaseutuliitto

Suomen jälleenrakentamisen jälkeen todettiin rajaseututyössä entistä selvemmin toisaalta **päällekkäisyyttä** ja toisaalta toiminnan huomattavaa supistumista. Niinpä **kenttäpiispa Toivo Laitisen**, joka silloin toimi Rajaseutuyhdistyksen puheenjohtajana, aloitteesta voimat yhdistettiin ja perustettiin 7.1.1963 Ostrobotnialla **Rajaseutuliitto**, johon yhdistyivät Suomen Rajaseutuyhdistys ja Rajaseudun Ystävien Liiton jäljellä olevat yhdistykset. Työn muodot olivat kuitenkin pääosin samat kuin aikaisemminkin.

Aluksi järjestettiin runsaasti **kurssseja** (60!) eri aloilta mm. ammatinvalinnasta, 4H-työstä, kalankasvatuksesta, kotitaloudesta, rakentamisesta jne. Kun nämäkin toiminnot **siirtyivät yhteiskunnan tehtäviksi**, pidettiin 1970-luvulla vuosittain **seminaareja** eri aloilta.

Hallitsevaksi tuli **vanhustyö**, jonka näkyvimpiä merkkejä olivat mm. **vanhustentalojen** rakentaminen Enontekiöllä (2) ja Utsjoella.

Vuonna **1967** valtio lopetti maataloudellisen neuvontatyön ja jäljelle jäi vain vapaa kansalaistoiminta, joka on resurssiensa mukaan jatkanut työtä.

Vielä 1980-luvun jälkipuoliskolla Rajaseutuliitto sai valtion tukea ja Raha-automaattiyhdistykseltä tukea rajaseudun vanhustyöhön sekä opetusministeriöltä liiton toimintaa varten. Nämä varat mahdollistivat vanhustyön avustamisen rajaseuduilla ja tukivat liiton muunkin toiminnan toteuttamista.

Vuoteen **1995** mennessä kaikki yhteiskunnan tuet olivat loppuneet. On selvää, että **julkisen tuen päätyminen** vaikutti sekä toimintoja lamauttavasti että henkisesti. Vanhustyö oli lopetettava. Sosiaalinen avustustoiminta jouduttiin supistamaan hyvin vähäiseksi. Rajaseutuliiton muun toiminnan osalta on vuodesta 1996 alkaen toimittu yksinomaan yksityisten lahjoitus- ja testamenttivarojen turvin.

Rajaseutuliiton toiminta-alue käsittää nykyään 55 kuntaa eli vajaat puolet valtakunnan maapinta-alasta. Väestöä alueella asuu n. 580 000 henkeä.

Rajaseutuliiton toiminnan kohdealueet

Lappi:

Enontekiö, Inari, Kemi, Kemijärvi, Keminmaa, Kittilä, Kolari, Muonio, Pelkosenniemi, Pello, Posio, Ranua, Rovaniemi, Salla, Savukoski, Simo, Sodankylä, Tervola, Tornio, Utsjoki ja Ylitornio.

Pohjois-Pohjanmaan kunnat:

Kuusamo, Pudasjärvi, Taivalkoski ja Vaala.

Kainuu:

Hyrnsalmi, Kajaani, Kuhmo, Paltamo, Puolanka, Ristijärvi, Sotkamo, Suomussalmi.

Pohjois-Karjala:

Ilomantsi, Joensuu, Juuka, Kitee, Kontiolahti, Lieksa, Liperi, Nurmes, Outokumpu, Polvijärvi, Rääkkylä, Tohmajärvi, Valtimo

Kaakkois-Suomen rajakunnat:

Imatra, Lappeenranta, Miehikkälä, Parikkala, Rautjärvi, Ruokolampi ja Virolahti

Turun saariston rajakunnat:

Kemiönsaari ja Kustavi

Tiedotus- ja julkaisutoiminta

Rajaseutuliiton piirissä seurattiin rajaseutujen yleistä kehityskulkua keräämällä tietoja niiden taloudellisista, sosiaalisista ja kulttuurista koskevista ongelmista.

Eräs tehokas ja korvaamaton keino tähän tarjoutui jokavuotisilla, eri puolille rajaseutua suuntautuvilla **rajaseuturetkillä**, jolloin voitiin olla yhteydessä kuntien ja seurakuntien edustajiin sekä myös itse rajaseudun asukkaisiin ja käydä heidän kanssaan neuvotteluja paikallisista olosuhteista ja ongelmista.

Eri alojen asiantuntijat ovat esitelmöineet ajankohtaisista rajaseutua koskevista asioista myös Rajaseutuliiton vuosikokouksissa sekä **rajaseutupäivien** yhteydessä.

Keräämiinsä tietoihin perustuen Rajaseutuliitto tiedotti rajaseutujen asioista ja pyrki vaikuttamaan yleiseen mielipiteeseen rajaseutujen kehittämiseksi sekä viritti julkista keskustelua rajaseutujen ongelmista ja niiden ratkaisumahdollisuuksista. Asiaan vaikutettiin myös rajaseututyön äänenkannattajan Rajaseutu-lehden avulla.

Rajaseutuliitto järjesti myös **neuvottelupäiviä** ja **seminaareja** sekä tilaisuuksia tiedotusvälineiden edustajille mm. Rajaseutuliiton vuosikokousten yhteydessä. Edelleen pidettiin yhteyttä valtionhallintoon sekä rajaseutualueiden kansanedustajiin. Lisäksi myös liiton jäsenyhdistykset hoitivat suhde- ja tiedotustoimintaa sekä sijainti-että kohdekunnissaan.

Rajaseutulehden lisäksi esimerkkejä muusta julkaisutoiminnasta on mm. eläinlääketieteen tohtori Paavo Kurkelan kirjoittaman teoksen **Miten hoidan poroa** saamisen sekä Anita Koljosen **Rajaseututyö – 60 vuotta kehitysaluepolitiikkaa**. Kouluhallituksen tuella Rajaseutuliitto julkaisi **Kolttautisia** (1978 – 1983). Rajaseutuliitto toteutti yhdessä Jyväskylän yliopiston kanssa kyselytutkimuksen rajaseutukuntien pienkoulujen tulevaisuuden näkymistä v. 2001. Tutkimuksen tulokset julkaistiin kirjasssa **Kyläkoulut rajaseutukuntien kyläverkostossa**.

Wihurin tilat

Wihurin tilatoiminnaksi nimetty toiminta sai alkunsa jo vuonna **1943**, kun Jenny ja Antti Wihurin rahasto ryhtyi tukemaan **rajaseudun pientilojen kehittämistä**. Vuonna 1980 asiantuntijoista koottu toimikunta laati Wihurin tilatoiminnan kehittämistä ja vallitseviin oloihin soveltamista koskevat uudet ohjeet.

Avustusten käytössä noudatettiin Uno Branderin kehittämää menetelmää; käytetään hyväksi jo olemassa olevia paikallisia organisaatioita. Niinpä avustukset jaettiin maatalouskeskuksille, nyk. ProAgria, käytettäväksi näiden laatimien ja Rajaseutuliiton hyväksymien suunnitelmien mukaan. Neuvonta kohdistui maatalouskyläkokonaisuuksiin tai yksittäisiin tiloihin, joissa on suoritettu mm. taloussuunnittelua, viljelys-, rehuntuotanto- tai liittäiselinkeinoneuvontaa, tehty viljavuustutkimuksia ym.

Wihurin tilatoiminta jatkoi maataloudellisen neuvontatoiminnan periaatteita. Sen vaikutus nykyaikaan ei ole vähäinen, sillä Wihurin tuen avulla moni viljelijä tai muu maatalouden yrittäjä sai asiantuntijan neuvonta-apua, jota hän kustannusten pelossa ei muuten olisi uskaltanut pyytää. Erityisen tärkeää tällainen neuvonta-apu on ollut mm. sukupolvenvaihdostilanteissa tai sivuelinkeinojen perustamisvaiheessa.

Wihurin tilatoiminta jatkui Jenny ja Antti Wihurin rahaston myöntämien apurahojen turvin aina vuoteen **2006** saakka. Toiminnasta julkaistiin Rajaseutuliiton silloisen toiminnanjohtajan, valt. maisteri **Tarmo Salon** kirjoittama tutkielma **Esimerkin voima - Wihurin virstanpylväät 1943 – 2006** vuonna 2009.

Rajapartnerit-hanke

Vuosina 2007 – 2011 Wihurin rahasto tuki Rajaseutuliiton koordinoimaa 'Rajapartnerit-hanketta', jossa luotiin rajat ylittäviä yhteistyöverkostoja Suomen rajan tuntumassa sijaitsevien kylien ja maakuntien toimijoiden kesken Suomessa, Ruotsissa, Norjassa ja Venäjällä.

Verkostojen ja yhteistyöhankkeiden avulla ryhdyttiin avaamaan rajaseudun ihmisille uusia mahdollisuuksia ja turvaamaan toimeentuloa tulevaisuudessa.

Ensimmäiset hankkeet toteutettiin Lapin, Tenojokivarren, Norbottenin ja Murmanskin alueella sitten Kainuun ja Vienan Karjalan alueella ja viimeisessä vaiheessa Etelä-Karjalan ja Karjalan kannaksen toimijoiden välillä.

Hankkeen kautta mahdollistui rajaseutujen toimijoiden aktivointi rajan molemmin puolin rakentamaan yhteistyöhön. Syntyneiden verkostojen kautta pystyttiin kehittämään ja käynnistämään v. 2007 – 2011 aikana myös yhteistyötä edistäviä uusia hankkeita, joilla saatiin jatkuvuutta yhteistyöverkostojen toiminnalle.

Hankkeen toteutuksen myötä tuli konkreettisesti esille, kuinka tärkeätä tulosten ja pysyvyyden kannalta rajat ylittävässä yhteistyössä ja yhteistyöverkostojen luonnissa on löytää oikeat toimijat, jotka ovat valmiita sitoutumaan tehtyihin päätöksiin.

Vuoden Rajakunta

Vuonna 2001 Rajaseutuliitossa toteutettiin silloisen puheenjohtajan kehittelemänä hanke, jolla yhdistyksen toiminta-alueen kuntien ja kaupunkien tekemälle työlle haluttiin tuoda julkisuutta.

Rajaseututyön piirissä koettiin, että rajaseudun kuntien ja niiden asukkaiden saavutukset jäävät usein ilman sitä huomiota ja arvostusta, minkä ne ansaitisivat. Nimeämällä **Vuoden Rajakunnan** Rajaseutuliitto halusi antaa vuosittain tunnustuksen rajaseutukunnalle, joka huolimatta sijainnistaan ruuhka-Suomen ulkopuolella oli kehittynyt elinvoimaiseksi ja tulevaisuuteen uskovaksi asuin-, työ- ja kasvuympäristöksi asukkailleen.

Vuoden Rajakunnan valinnan valmistelut tehtiin aluehallintovirastoissa. Ylijohtajien tekemien perusteltujen ehdotusten joukosta valinnan suoritti raati, johon ensimmäisenä valintavuonna 2002 kuuluivat puheenjohtajana Rajaseutu ry:n kunniajäsen, eduskunnan silloinen puhemies Riitta Uosukainen sekä jäsenenä Suomen Kuntaliiton puheenjohtaja Hannes Manninen ja Rajaseutuliiton puheenjohtaja, valt.maisteri Jussi Carpén.

Perinne jatkui 14 vuoden ajan. Ensimmäiseksi Vuoden rajakunnaksi valittiin Virolahti vuonna 2002 ja viimeiseksi Utsjoki vuonna 2015, jolloin käytäntö lopetettiin.

Vuoden Rajakunta -tunnustukseen liittyi kunniakirjan lisäksi veistos, "**Raja - ihmisen tekemä**", jonka suunnitteli opetusneuvos Heikki Jarva. Veistos on tehty Ylämaan spektroliitista, kotimaisesta jalokivestämme ja se jäi pysyväksi muistoksi Utsjoelle, kahden valtakunnan rajalle.

Kussakin valitussa Vuoden Rajakunnassa pidettiin vuosittain juhlatilaisuus, jossa palkittiin **ansioituneita kuntalaisia ja yhteisöjä** ja vuodesta 2014 lähtien Rajaseutuliitto myönsi Vuoden Rajakunnalle **toimintarahaa** käytettäväksi sellaiseen kunnan hankkeeseen, joka kohdistuu rajakuntalaisiin ja edusti yhdistyksen toiminnan mukaisia arvoja.

Yhteistoiminta

Yhdistyksemme on pyrkinyt verkostoitumaan samaan suuntaan vaikuttavien organisaatioiden kanssa.

Uskollisin yhteistyökumppani on ollut Wihurin Rahasto, jonka avustuksen ansiosta Rajaseutuliitto pystyi harjoittamaan maaseutukeskusten kanssa 63 vuoden ajan maatalouden tilaneuvontaa.

American Women's Club sekä **Thordénin Säätiö** ovat myös jo vuosikymmenien ajan olleet arvokkaita yhteistyökumppaneita opintoapurahatoiminnassamme. Olemme myös **Salpalinjan Perinnesäätiön perustajajäsen**.

Rajaseutu ry

Rajaseututyötä on maassamme tehty jo 95 vuotta. Elämä ja olosuhteet rajaseudulla ovat nyt aivan toisenlaiset kuin vuosikymmeniä sitten ja myös kiinnostus rajaseututyöhön on muuttunut. Rajaseutuliittoon kuuluneiden jäsenyhdistysten toiminta on vähitellen hiipunut. Kun jäljellä oli vain vapaaehtoistoiminnan Helsingissä v. 1923 aloittanut Suomen Rajaseutuyhdistys, **Rajaseutuliitto** muuttui tarpeettomaksi ja se **purettiin** v. 2015. Toiminta siirrettiin yhdistykselle, joka muutti nimensä **Rajaseutu ry:ksi** ja jatkaa nyt toimintaa valtakunnallisena yhdistyksenä.

Opintoapurahat ja muut avustukset

Yhdistys jakaa vuosittain noin 150, suuruudeltaan vähintään 250 euron opintoapurahaa niille rajaseudun nuorille opiskelijoille, jotka ovat menestyneet hyvin opinnoissaan, mutta ovat rajaseudun olosuhteista johtuen taloudellisissa vaikeuksissa.

Yhdistys tukee ja avustaa taloudellisesti myös niitä rajaseudun asukkaita, jotka ovat jonkin onnettomuuden tai vahingon kautta kohdanneet äkillisiä ongelmia elämässään eivätkä saa muualta nopeasti apua. Välittämme myös apua tarvitsevien perheiden osoitteita ns. **pakettipalvelu**.

Hanketoiminta

Rajaseutu ry aloitti mm. uusimuotoisen maakuntatasoisen hanketoiminnan, jolla haluamme tuoda lisää näkyvyyttä toiminta-alueemme vapaaehtoisjärjestöjen työlle ja saavutuksille ja tukea rahallisesti **hanketuella** niiden organisoimia erilaisia hankkeita. Erityinen paino on nuoria aktivoivalla toiminnalla, joka työllistää nuoria tai edistää nuorten yritys-, harrastus- tai vapaaehtoistoimintaa, ja sitouttaa heitä näin kotiseudulleen.

Vuoden rajaseututeko/-toimija

Osana tähän maakuntatasoiseen kokonaisuuteen kuuluu myös **Vuoden rajaseututeko tai Vuoden rajaseututoimija** -tunnustusten myöntäminen. Haluamme nostaa esiin hyvää toimintaa ja toimijoita ja palkita ne.

Maaseutumatkailu

Toinen hanketoiminta, jota Rajaseutu ry tukee, on maaseutumatkailun kehittäminen. Matkailu on yksi nopeimmin kasvavista elinkeinoista Suomessa ja sen merkitys korostuu rajaseuduilla. Matkailu on työvoimavaltaista eikä työtä voi ulkoistaa muualle.

Rajaseutu ry tukee lähinnä yhteistyökumppaninsa ProAgrian tuottamia pienyritysten toiminnan ja palveluiden kehittämispalveluita. Yritysyryhmä-hankkeen aikana yritykset kehittävät sesongin ulkopuolisia palvelutuotteita liikevaihdon kasvattamiseksi ja toiminnan ympärivuotisuuden monipuolistamiseksi. Palvelujen tuotteistaminen, markkinoinnin ja myynnin kehittäminen sekä yritysten välinen luottamuksellinen ja tiivis yhteistyö ovat hankkeen tavoitteita, joilla luodaan uutta työtä ja toimeentuloa rajaseudulle.

95 vuotta toimintaa

Rajaseututyön 95-vuotta on omalta osaltaan vaikuttanut maamme kehitykseen mm. yhteiskuntaa herättelemällä. Monet rajaseututyön piiristä syntyneet aloitteet ja tehtävät ovat sittemmin siirtyneet yhteiskunnan tai muiden organisaatioiden hoidettaviksi. Väliinputoajia ja säädösten ulkopuolelle jääviä on silti aina.

Yhteiskunnallisten murrosten tai laman aikana ongelmat korostuvat ja ahdingossa olevien joukko kasvaa. On helposti ymmärrettävissä, että ensimmäisenä vaikeudet koettelevat muutoinkin ankarammissa olosuhteissa kamppailevaa rajaseutua.

Toimintamme kohdistuu alueisiin, joille ominaisia piirteitä ovat etäisyys suurista keskuksista, pitkät välimatkat kunnan sisällä, harvaan asutut seudut ja palveluiden vähäisyys. Useimmat alueen kunnista ovat muuttotappioaluetta, mikä vaikeuttaa entisestään juurilleen jäävien ihmisten elämää.

Rajaseutualueiden elinvoima on heikentynyt, kun väestö vähenee ja ikääntyy. Samaan aikaan alueilla on kuitenkin kyettävä panostamaan osaamiseen, elinkeinojen kehittämiseen ja tulevaisuuteen.

Tavoitteenamme on vallitsevassa yhteiskunnallisessa tilanteessa ja yhdistyksen voimavarat huomioon ottaen myötävaikuttaa siihen, että rajaseudun asukkailla ja kehityksellä olisi mahdollisimman hyvä tulevaisuus.

Rajamaakuntien järjestöjen ja yhdistysten nuoriin kohdistuvaa toimintaa tukemalla pyrimme edistämään nuorten työllistymistä ja aktiivista toimintaa.

Yhteistyökumppaneidemme hankkeita taloudellisesti tukemalla haluamme vaikuttaa uuden työn ja työpaikkojen syntymiseen rajaseudulle, jotta asukkaat voivat tulla toimeen ja jäädä asumaan kotiseudulleen.

(Koostettu pääosin Anita Koljosen ”Rajaseututyö, 60 vuotta kehitysaluepolitiikkaa” -teoksen sekä Rajaseutu ry:n verkkosivujen teksteistä.)